

Sygn. akt I ACa 605/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Zofia Kawińska-Szwed
Sędziowie :	SA Lucyna Świdorska-Pilis SA Elżbieta Karpeta (spr.)
Protokolant :	Justyna Zych

po rozpoznaniu w dniu 9 października 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa H. K. i K. J.

przeciwko L. K.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 13 grudnia 2012 r., sygn. akt I C 158/11

- 1) zmienia zaskarżony wyrok w punktach 1., 2., 3., 4., 5. w ten sposób, że powództwo oddala;
- 2) oddala apelacje powodów;
- 3) zasądza od powodów na rzecz pozwanego 3 321 (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) złotych, w tym 621 złotych podatku od towarów i usług tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;
- 4) przyznaje adwokat D. C. od Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Częstochowie 3 321 (trzy tysiące trzysta dwadzieścia jeden) złotych, w tym 621 złotych podatku od towarów i usług, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt ACa 605/13

UZASADNIENIE

W pozwie wniesionym w dniu 7 marca 2001r. powodowie H. K. i K. J. domagali się zasądzenia od pozwanego L. K. na ich rzecz kwot po 100 000 zł tytułem zachowku po zmarłych rodzicach z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

Pozwany L. K. ostatecznie, w piśmie procesowym w dniu 17 sierpnia 2011r., wniósł o oddalenie powództwa w całości. W odniesieniu do żądania K. J. co do roszczenia zachowku po zmarłym ojcu F. J. podniósł zarzut przedawnienia. Natomiast co do żądań powodów o zasądzenie zachowku po zmarłej J. J., podniósł, że uczyniona przez spadkodawców na rzecz pozwanego darowizna nie jest doliczana do spadku, gdyż była dokonana przed więcej niż 10 laty od otwarcia spadku, a pozwany nie jest spadkobiercą J. J. (art. 1000 § 1 k.c. w związku z art. 994 § 1 k.c.). Ponadto, z ostrożności procesowej pozwany podniósł zarzut sprzeczności żądań powodów z zasadami współżycia społecznego, powołując się na art. 5 k.c. Zaprzeczył jakoby nie zajmował się darczyńcą i nie dbał o darowaną mu nieruchomość. Wskazał, że w 1997r. powódka (matka pozwanego) wyjechała do K., gdzie ponownie wyszła za mąż, a po śmierci darczyńcy (spadkodawczyni) w 2008r. powróciła do B. i zamieszkała wraz z małżonkiem w darowanym domu. Z uwagi na zaniedbywanie obowiązków utrzymywania domu w należyтым stanie pozwany wezwał powódkę do jego opuszczenia.

Sąd Okręgowy w Częstochowie ustalił następujące okoliczności.

F. J. zmarł w dniu 21 grudnia 1995r. w B.. J. J. (wdowa po F. J.) zmarła w dniu 13 kwietnia 2008r. w B.. Żadne z nich nie pozostawiło testamentu. Spadkodawcy z tego związku mieli dwoje dzieci: powodów – H. K. oraz K. J..

Spadek po F. J. nabyli z mocy ustawy: żona J. J., córka H. K. i syn K. J. – każde po 1/3 części. Spadek po J. J. nabyli z mocy ustawy: córka H. K. i syn K. J. – każde po 1/2 części, co zostało stwierdzone w akcie poświadczenia dziedziczenia sporządzonym w dniu 3 kwietnia 2012r. w Kancelarii Notarialnej notariusz E. R. w C., mającym skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku

Umową darowizny z dnia 2 listopada 1989r. sporządzoną w formie aktu notarialnego przed notariuszem M. W. – Repertorium (...) nr (...) F. i J. małżonkowie J. darowali wnukowi L. K. nieruchomość położoną we wsi B. (gmina B.) oznaczoną jako działki nr (...) o powierzchni 0,3978 ha. Dla nieruchomości tej prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...) ((...)).

Wartość przedmiotowej nieruchomości z uwzględnieniem stanu nieruchomości na datę dokonania darowizny (2 listopada 1989r.), a według cen i wartości na dzień otwarcia spadku (13 kwietnia 2008r.) wynosi kwotę 280 200 zł. Nieruchomość darowana pozwanemu przez spadkodawców (F. J. i J. J.) była jedynym składnikiem ich majątku; po ich śmierci nie pozostało nic, co by weszło do spadku

Powódka H. K. miała dwóch synów z pierwszego małżeństwa: K. K., który obecnie nie żyje oraz L. K. (pozwanego w sprawie). Po śmierci ojca F. J. powódka wyjechała z C., a 30 września 2000r. zawarła drugi związek małżeński z C. K., z którym zamieszkała w K.. W każdym roku odwiedzała matkę, a ponadto, przyjeżdżała do niej także w okresach zimowych i pozostawała na ten czas (od grudnia do marca), pomagając w gospodarstwie domowym. Gdy w 2005r. spadkodawczyni zaczęła chorować na chorobę nowotworową (do tego czasu była osobą sprawną i samodzielną), powódka wraz z mężem przeprowadzili się do B. i zamieszkali w jej domu rodzinnym ze spadkodawczynią. Pozwany nie wyrażał żadnego sprzeciwu w tym zakresie, jego relacje z matką układały się poprawnie. Po śmierci J. J. małżonkowie K. nadal mieszkali w tym domu, wyprowadzili się na prośbę pozwanego. Stosunki między powódką a pozwanym uległy pogorszeniu po śmierci spadkodawczyni.

Powód K. J. mieszka wraz z żoną i pracuje we W.. Dzieci powoda mieszkają w Anglii. Powód przyjeżdżał do domu rodzinnego dwa, trzy razy w miesiącu.

Pozwany L. K. mieszka w C. przy ul. (...) na nieruchomości nabytej w drodze dziedziczenia przez żonę pozwanego. W okresie od 1998r. do 2002r. pozwany pracował we W..

Każda ze stron w różnym stopniu pomagała spadkodawczyni J. J., robiąc zakupy, wykonując prace ogrodnicze, drobne naprawy w domu. Po śmierci F. J. został wymieniony dach. Spadkodawczyni korzystała także z pomocy nieżyjącego już wnuka K., sąsiadów i dalszej rodziny mieszkającej niedaleko

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy zważył, że roszczenie o zachówek na ogół wiąże się z rozrządzeniem majątkiem spadkodawcy za pomocą testamentu, może ono jednak występować również w wypadku dziedziczenia wynikającego wyłącznie z ustawy. W przypadku, gdy uprawniony do zachowku jest spadkobiercą, a powołanie do spadku nie pokrywa nawet jego uprawnienia z tytułu zachowku, przysługuje mu roszczenie do pozostałych spadkobierców o zapłatę sumy pieniężnej, potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Jeśli natomiast uprawniony jest jedynym spadkobiercą, przysługuje mu roszczenie wobec obdarowanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2008r., III CSK 255/07, OSNC 2009r., z. 3, poz. 47; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2004r., II CK 444/02, opublikowany w zbiorze LEX nr 112873).

Stosownie więc do art. 991 § 1 k.p.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Zgodnie z § 2 art. 991 k.c., jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Natomiast jeżeli uprawniony nie może otrzymać od spadkobiercy należnego mu zachowku, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczaną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny (por. art. 1000 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień otwarcia spadku J. J.). Taka sytuacja występuje na gruncie niniejszej sprawy, jedynym majątkiem J. J. była nieruchomości, którą spadkodawczyni wcześniej (wraz z mężem) darowała pozwanemu.

Zasadą jest, że wysokość należnego uprawnionemu zachowku odpowiada połowie wartości udziału, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym. Wyjątek przewidziany został tylko dla osób trwale niezdolnych do pracy oraz dla małoletnich zstępnym. Te dwie kategorie uprawnionych zostały przez ustawodawcę potraktowane w sposób uprzywilejowany, ponieważ ich zachówek wynosi dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który przypadają im przy dziedziczeniu ustawowym (art. 991 § 1 k.c.). Jednakże wyjątek ten nie znajduje zastosowania na kanwie niniejszej sprawy, co oznacza, iż należny powodom zachówek powinien odpowiadać połowie wartości udziału, który by im przypadął przy dziedziczeniu ustawowym.

Istota sporu tego postępowania odnosi się do zagadnienia istnienia odpowiedzialności pozwanego za dług spadkowy w postaci zachowku, tj. ustalenia „charakteru” darowizny dokonanej w 1989r. przez spadkodawców na rzecz pozwanego. Stosownie bowiem do art. 993 k.p.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów i poleceń, natomiast dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę, z wyjątkiem darowizn wyszczególnionych w ustawie. I tak, w myśl art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Na poczet zachowku nie dolicza się zatem darowizn dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, ale tylko na rzecz osób obcych. Natomiast „a contrario” należy przyjąć, iż podlegają zaliczeniu darowizny uczynione na rzecz spadkobierców lub uprawnionych do zachowku, bez względu na datę ich dokonania; chodzi tu o krąg osób wymienionych w art. 991 § 1 k.c., czyli generalnie potencjalnych spadkobierców lub uprawnionych, a nie w konkretnej sytuacji (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2004r., I ACa 285/04, opublikowany w zbiorze LEX nr113031, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 listopada 1996r., I ACr 308/96, opublikowany w zbiorze LEX nr 31804).

Obdarowany L. K., jako „zstępny” spadkodawczyni J. J. należy do kręgu tych osób, zatem uznać należy, iż darowizna dokonana na jego rzecz w 1989r. podlega doliczeniu do spadku, co czyni go odpowiedzialnym wobec powodów z uwagi na zerową wartość aktywów spadkowych.

Zgodnie z art. 995 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Wartość rynkowa prawa własności nieruchomości przy K. w B. z uwzględnieniem jej stanu na datę darowizny, tj. 2 listopada 1989r., a średnich wolnorynkowych cen i wartości aktualnych na datę otwarcia spadku wynosi kwotę 280 200 zł. Wyliczając wartość nieruchomości będącej przedmiotem darowizny, Sąd oparł się na opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości A. S.. Opinię pisemną biegłego sądowego, Sąd uznał za przekonującą, jasną i rzeczową. Opinia ta nie budzi zastrzeżeń z punktu widzenia zgodności z zasadami logiki, wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych opinii, sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w niej wniosków. Także żadna ze stron nie kwestionowała powyższej opinii.

Wartość należnego zachowku ustala się według wyliczenia: wartość aktywów wchodzących w skład spadku minus wartość ewentualnych pasywów plus darowizny doliczane zgodnie z art. 993 k.c. do spadku. Następnie wylicza się udział spadkowy uprawnionego, gdyby dziedziczył z ustawy i potem wysokość samego zachowku.

W niniejszej sprawie pozwany nie wykazał, aby istniały jakieś pasywa (długi spadkowe), które należałoby odjąć od aktywów spadku. Natomiast z uwagi na fakt braku aktywów wchodzących w skład spadku po F. J. i J. J., podstawę obliczenia zachowku będzie stanowić wartość darowizny dokonanej przez spadkodawców (jako darowizny podlegającej doliczeniu do spadku), przy uwzględnieniu wysokości udziału spadkowego po F. J. - $280\ 200\ \text{zł} : 2 = 140\ 100\ \text{zł}$; $140\ 100\ \text{zł}$ (udział F.J.) + $140\ 100\ \text{zł}$ (udział J.J.); $140\ 100\ \text{zł}$ (udział F.J.) : 3 (po 1/3 części) = $46\ 700\ \text{zł}$ (udziały powodów i J.J. po zmarłym F.J.). Zatem wartość spadku stanowiąca podstawę wyliczenia zachowku dla powodów po spadkodawcach wynosi kwotę 280 200 zł, a wartość spadku po spadkodawczyni J. J. wynosi 186 800 zł ($140\ 100\ \text{zł} + 46\ 700\ \text{zł}$). W drodze dziedziczenia ustawowego do spadku powołano dwoje dzieci (powodów), co daje na każdego z nich kwotę 93 400 zł ($186\ 800\ \text{zł} : 2$ (po 1/2 części)). Należny każdemu powodowi zachówek wynosi zatem połowę jego udziału spadkowego, tj. sumę 46 700 zł.

Roszczenie powodów o zachówek po J. J. jest zatem uzasadnione co do kwoty 46 700 zł, jako koniecznej do pokrycia zachowku. Wskazać bowiem należy, że odpowiedzialność obdarowanego ma miejsce zarówno, gdy uprawniony uzyskał jedynie część sumy należnej mu z tytułu zachowku, jak i wówczas, gdy nie uzyskał jej w ogóle (por. Elżbieta Skowrońska-Bocian: „Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki”, Warszawa 2003, str. 173).

W ocenie Sądu, w realiach rozpoznawanej sprawy, brak było podstaw do odstąpienia od zasądzenia zachowku bądź obniżenia jego wysokości w oparciu o art. 5 k.c. W doktrynie i judykaturze przyjmuje się, iż zastosowanie tego przepisu w dziedzinie zachowku będzie mogło dojść jedynie wyjątkowo, w przypadkach szczególnie rażących (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 15 lutego 2012r., I ACa 1121/11, opublikowany w zbiorze LEX nr 1133334). Taki zaś przypadek nie ma miejsca w niniejszej sprawie. Uprawnienie do zachowku oparte jest na istnieniu bliskiej więzi rodzinnej między spadkodawcą a uprawnionym, i tego rodzaju więź łączyła powodów z matką. W toku postępowania nie zostało wykazane, że uprawnieni w sposób rażący niewłaściwy zachowywali się wobec spadkodawczyni; wprost przeciwnie, angażowali się w opiekę nad nią i pomoc w zwykłych sprawach związanych z utrzymaniem domu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd zasądził od pozwanego L. K. na rzecz powoda K. J. kwotę 46 700 zł oraz na rzecz powódki H. K. kwotę 46 700 zł tytułem pokrycia (uzupełnienia) należnego im zachowku, z ustawowymi odsetkami na dzień wyrokowania, gdyż roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą określenia przez Sąd jego wysokości.

Zasadnym natomiast okazał się zarzut pozwanego przedawnienia roszczenia K. J. o uzupełnienie zachowku po F. J.. Stosownie do art. 1007 § 2 k.c. (w brzmieniu obowiązującym sprzed 23 października 2011r. w związku z art. 8 ustawy z dnia 18 marca 2011r. o zmianie ustawy – Kodeks Cywilny oraz niektórych innych ustaw /Dz.U. 2011, Nr 85, poz. 458/), roszczenie przeciwko osobie obowiązanej do uzupełnienia zachowku z tytułu otrzymanej od spadkodawcy darowizny przedawnia się z upływem lat trzech od otwarcia spadku. Chwilą otwarcia spadku jest śmierć spadkodawcy

(por. art. 924 k.c.). Oznacza to, że roszczenie powoda o uzupełnienie zachowku po F. J. przedawniło się z dniem 21 grudnia 1998r.

Powodowie i pozwany zostali zwolnieni od kosztów sądowych w całości.

Koszty sądowe poniesione przez Skarb Państwa obejmowały: opłaty stosunkowe od pozwu – po 5 000 zł (10 000 zł) i wynagrodzenie biegłego – 2 109 zł 45 gr. Razem 12 109 zł 45 gr, przy czym koszty te rozkładają się po stronie powodów w następujący sposób – 5 000 zł (K. J.) i 7 109 zł 45 gr (H. K.).

Zgodnie z art. 113 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (u.k.s.c.), koszty nieobciążające przeciwnika sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji nakazuje ściągnąć z roszczenia zasądzonego na rzecz strony, której czynność spowodowała ich powstanie. Z tego względu, Sąd nakazał ściągnąć z roszczenia zasądzonego na rzecz powódki kwotę 3 768 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych w części, co do której powództwo nie zostało uwzględnione (53 %) oraz z roszczenia zasądzonego na rzecz powoda kwotę 2 650 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych w części, co do której powództwo nie zostało uwzględnione (53%).

Orzeczenie w przedmiocie kosztów pomocy prawnej udzielonej powódce oraz pozwanemu z urzędu przez adwokata D. C. i adwokata K. H. uzasadnia przepis art. 29 ustawy z dnia 26 maja 1982r. – Prawo o adwokaturze (tekst jednolity - Dz.U. 2002r., Nr 123, poz. 1058 z późn. zm.) w związku z § 2 ust. 3 i § 6 pkt 6) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 z późn. zm.).

Apelację od tego orzeczenia wniosły obie strony.

Powód zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo domagając się zasądzenia na jego rzecz od pozwanego całego zachowku, tj. kwoty 100 000 zł. uważając, że kwota ta jest mu należna, bo pozwany nie wywiązał się z obowiązku opieki nad dziećmi. Powód domagał się również zmiany orzeczenia o kosztach procesu domagając się obciążenia kosztami pozwanego, z uwagi na jego nieporównywalnie lepszą sytuację materialną.

Powódka w apelacji domagała się jego zmiany przez zasądzenie na jej rzecz od pozwanego dodatkowo kwoty 17 765 zł. jako wartości poniesionych przez nią nakładów na remont dachu nieruchomości pozwanego.

Pozwany w apelacji domagał się zmiany wyroku przez oddalenie powództwa w całości zarzucając naruszenie przepisów art. 994 § 1 w związku z art. 993 k.c. przez niewłaściwe ich zastosowanie polegające na doliczeniu do spadku po J. J. darowizny na rzecz pozwanego dokonanej przed więcej niż 10 laty licząc wstecz od jej śmierci. W związku z tym zarzutem pozwany podniósł również zarzut naruszenia art. 991 § 2 k.c. przez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że przeciwko pozwanemu jako spadkobiercy przysługuje roszczenie o pokrycie zachowku, podczas gdy pozwany nie jest spadkobiercą i nie należy do kręgu osób zobowiązanych, wymienionych w tym przepisie. Z ostrożności procesowej zarzucał pozwany również naruszenie przepisów art. 1007 § 1 k.c. i art. 5 k.c., co miało wpływ na obliczenie wysokości zasądzanych kwot i domagał się w razie uwzględnienia tych zarzutów obniżenia zasądzonych kwot do wysokości po 35 025 zł. lub po 20 000 zł.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozwanego zarzucająca naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 994 § 1 i art. 993 k.c. była w pełni uzasadniona. Przede wszystkim wskazać należy, że pozwany nie był spadkobiercą ani F. J., ani J. J., a zatem roszczenia powodów o zapłatę zachowku znajdowały swą podstawę prawną w treści art. 1000 § 1 k.c. .Pozwany zobowiązany byłby do zapłaty na rzecz powodów zachowku jako osoba, która otrzymała od spadkodawców darowiznę doliczaną do spadku. Od zasady doliczania do spadku darowizn dokonanych przez spadkodawcę przepis art. 994 k.c. wprowadza wyjątki. Zgodnie z art. 994 § 1 k.c. doliczeniu nie podlegają darowizny na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku dokonane przed więcej niż dziesięć laty, licząc wstecz od otwarcia spadku. Zgodnie z powszechnie dokonywaną wykładnią tego przepisu, na którą prawidłowo powołał się Sąd Okręgowy w

niniejszej sprawie darowizny uczynione na rzecz spadkobierców oraz osób uprawnionych do zachowku są doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania. Prezentując pogląd, że darowizna dokonana przez spadkodawców w 1989r. na rzecz pozwanego, będącego ich wnukiem podlegać powinna doliczeniu do spadku, Sąd Okręgowy wskazał, że pozwany jest „potencjalnym spadkobiercą” po F. J. i J. J., co uzasadnia doliczenie dokonanej na jego rzecz darowizny do spadku po tych osobach niezależnie od czasu dokonania darowizny. Słusznie zarzuca apelujący pozwany, że przedstawiając taką argumentację Sąd Okręgowy naruszył wskazane przepisy prawa materialnego. Zastosowanie określenia: „potencjalny spadkobierca” nie czyni z pozwanego spadkobiercy, o którym mowa w art. 994 § 1 k.c. Pozwany byłby bowiem powołany z ustawy do dziedziczenia po swoich dziadkach tylko wówczas, gdyby powołana w pierwszej kolejności jego matka H. K. zmarła przed spadkodawcami, co wszak nie nastąpiło, stąd nie jest możliwe by kiedykolwiek pozwany mógł być spadkobiercą ustawowym F. i J. J.. Wiadomym jest również, że ani F. J., ani J. J. nie sporządzili testamentu, stąd nie jest również możliwe by kiedykolwiek pozwany mógł stać się spadkobiercą testamentowym tych osób. Nie będąc spadkobiercą F. J. i J. J. pozwany mógłby być zobowiązany do zapłaty na rzecz powodów należnego im zachowku jedynie jako osoba obdarowana przez spadkodawców, w rozumieniu art. 1000 § 1 k.c., czyli wówczas gdyby darowana nieruchomości podlegała doliczeniu do spadku. Powtórzyć należy, że zgodnie z art. 994 § 1 k.c. wartość dokonanej przez spadkodawców w 1989r. darowizny podlegała zaliczeniu na schedę spadkową jedynie w odniesieniu do spadków otwartych do 1999r. Wartość tej darowizny (a w zasadzie połowa tej wartości) mogłaby zostać zaliczona na poczet spadku po F. J., który zmarł w 1995r., bo wówczas nie minęło 10 lat od daty darowizny (1989) do daty otwarcia spadku po F. J. (1995). Roszczenia powodów o zapłatę zachowku po F. J. uległy jednak przedawnieniu z upływem trzech lat od otwarcia spadku, czyli w 1998r. (art. 1007 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym do 22 10 2011r.). Ponieważ spadek po J. J. otworzył się po upływie 10 lat od daty darowizny, a ściślej 19 lat po dacie darowizny, niedopuszczalne było zaliczenie darowizny dokonanej przez J. J. na rzecz pozwanego w 1989r.

Dlatego powództwo o zachówek po F. J. kierowane przeciwko pozwanemu było nieuzasadnione z uwagi na przedawnienie, a powództwo o zachówek po J. J. było nieuzasadnione z uwagi na upływ czasu między darowizną a otwarciem spadku i z tych przyczyn podlegać powinno oddaleniu w całości na mocy art. 1007 § 2 k.c. i art. 1000 § 2 w związku z art. 994 § 1 k.c.

Uwzględniając słuszne zarzuty apelacji pozwanego zaskarżony wyrok podlegał zatem zmianie na mocy art. 386 § 1 k.p.c. przez oddalenie powództwa w całości. Ponieważ powodowie korzystali ze zwolnienia od kosztów sądowych i został na nich nałożony obowiązek uiszczenia kosztów sądowych z zasądzonych roszczeń (pkt 3 i 4 wyroku), rozstrzygnięcia te należało uchylić z uwagi na oddalenie powództwa w całości.

Wobec wygrania w całości etapu postępowania apelacyjnego przez pozwanego zasądzone na jego rzecz od przegrywających ten etap powodów koszty postępowania apelacyjnego w wysokości wynagrodzenia jego pełnomocnika, będącego adwokatem, a ponieważ adwokat świadczył pozwanemu pomoc prawną z urzędu koszty wynagrodzenia zostały podwyższone o należny podatek VAT. Brak było przesłanek do zastosowania przy orzekaniu o kosztach przepisu art. 102 k.p.c., skoro obie strony korzystały ze zwolnienia od kosztów sądowych z uwagi na swoją sytuację materialną i rodzinną, stąd ich status materialny jest porównywalny, a nie zostały przedstawione żadne inne okoliczności przemawiające za uznaniem, że w niniejszej sprawie zachodziły szczególne okoliczności o których mowa w art. 102 k.p.c.

Ponieważ z przyczyn wyżej wyłożonych roszczenia powodów o zapłatę zachowku były nieuzasadnione, bezzasadne były zarzuty apelacji powodów zmierzające do podwyższenia zasądzonych w pierwszej instancji kwot zachowku. Apelacje te podlegały zatem oddaleniu na mocy art. 385 k.p.c.